

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.101>

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПРАВИЛАМИ СТАТТІ 69² КК УКРАЇНИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВИЛ ТА ПИТАННЯ ПЕНАЛІЗАЦІЇ

Крикливець Д.Є.,

*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри кримінального права і кримінології**Львівського національного університету імені Івана Франка*

ORCID: 0000-0002-2618-8895

Крикливець Д.Є. Призначення покарання за правилами статті 69² КК України: характеристика правил та питання пеналізації.

Статтю присвячено аналізу нових для кримінального закону правил призначення покарання, закріплених у ч. 1 ст. 69² КК України, – призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у випадках укладання угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Обґрунтовано, що ці правила є новою спеціальною засадою призначення покарання, адже дозволяють призначити покарання, що виходить за мінімальну межу, передбачену санкцією статті Особливої частини КК України, а тому є винятком із першої загальної засади призначення покарання (п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України). Також досліджено співвідношення спеціальних засад призначення покарання, закріплених у ст. 69 та ст. 69² КК України, та обґрунтовано висновок про те, що вони утворили між собою колізію. Окрім цього, проаналізовано законодавчо визначені умови застосування положень ч. 1 ст. 69² КК України та наголошено, що єдиною визначальною умовою застосування цієї спеціальної засади призначення покарання є виконання вимог п. 2 або п. 2¹ ч. 4 ст. 469 КПК України. У цьому контексті висловлено застереження щодо такої вимоги для укладення угоди про визнання винуватості, як відсутність ознак вчинення кримінального правопорушення у співучасті. Наголошено, що за певних умов положення ч. 1 ст. 69² КК України можуть бути застосовані за відсутності будь-яких обов'язкових вимог до характеристик винного або його посткримінальної поведінки, що б істотно знижували ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення і зумовлювали необхідність у призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Насамкінець наведено аргументи на користь твердження про те, що положення ч. 1 ст. 69² КК України суперечать підходам до пеналізації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також фактично нівелюють пеналізацію, оскільки дозволяють відступити від санкції, не встановивши меж пом'якшення покарання, окрім лише вказівки на межі, встановлені для певного виду покарання у Загальній частині КК України.

Ключові слова: правила призначення покарання; призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом; корупційні кримінальні правопорушення; кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією; загальна засада призначення покарання; спеціальна засада призначення покарання; пеналізація.

Kryklyvets D.Y. Imposition of punishment under the rules of article 69² of the Criminal Code of Ukraine: characteristics of the rules and penalization issues.

The article is devoted to the analysis of new rules for the imposition of punishment, enshrined in Part 1 of Article 69² of the Criminal Code of Ukraine, – the imposition of a milder punishment than provided for by law in cases of concluding a plea agreement in criminal proceedings regarding corruption criminal offenses or criminal offenses related to corruption. It is substantiated that these rules are a new special ground of punishment imposition, as they allow the imposition of a punishment that goes beyond the minimum limit provided for by the sanction of the article of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, and therefore are an exception to the first general ground of punishment imposition (Point 1 of Part 1 of Article 65 of the Criminal Code of Ukraine). The correlation of the special grounds of sentencing, enshrined in Articles 69 and 69² of the Criminal Code of Ukraine, is investigated as well, and the conclusion that they are in conflict with each other is substantiated. In addition, the legislatively defined conditions for the application of the provisions of Part 1 of Article 69² of the Criminal Code of Ukraine are analyzed and it is emphasized that the only determining condition for the application of this special ground of punishment imposition is the fulfillment of the requirements of Point 2 or Point 2¹ of Part 4 of Article 469 of the Criminal Procedural Code of Ukraine. In this context, the author expresses reservations regarding such a requirement for concluding a plea agreement as the absence of signs of

the commission of a criminal offense in complicity. It is emphasized that under certain conditions, the provisions of Part 1 of Article 69² of the Criminal Code of Ukraine may be applied in the absence of any mandatory requirements for the characteristics of the offender or his post-criminal behavior, which would significantly reduce the severity of the criminal offense committed and necessitate the imposition of a milder punishment than provided for by law. Finally, arguments are presented in favor of the statement that the provisions of Part 1 of Article 69² of the Criminal Code of Ukraine contradict the approaches to penalization of corruption criminal offenses and criminal offenses related to corruption, and actually negate the penalization, since they allow for a deviation from the sanction without establishing limits for mitigating the punishment, except for only indicating the limits established for a certain type of punishment in the General Part of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: rules for punishment imposition; imposition of milder punishment than provided for by law; corruption criminal offenses; criminal offenses related to corruption; general ground of punishment imposition; special ground of punishment imposition; penalization.

Постановка проблеми. У ч. 1 ст. 69² КК України закріплено нову спеціальну засаду призначення покарання – призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у випадках укладання угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Не буде перебільшенням охарактеризувати цю новелу як революцію у царині призначення покарання, адже ще нещодавно законодавець категорично заперечував можливість застосування низки пільгових норм до осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією. Новизна положень ч. 1 ст. 69² КК України зумовлює потребу у їхньої аналізі.

Мета статті. У цій розвідці буде проведено аналіз правової природи положень ч. 1 ст. 69² КК України, досліджено співвідношення з іншими правилами призначення покарання та оцінено їх з погляду пеналізації корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми призначення покарання ніколи не втрачають своєї актуальності, адже є багатограними, а їхнє розв'язання має не лише теоретичне, але і практичне значення. Різні аспекти цієї проблематики, зокрема загальні та спеціальні засади призначення покарання, дослідили Р.Ш. Бабанли, М.І. Бажанов, В.М. Білоконов, В.М. Василяш, І.І. Давидович, О.О. Дудоров, О.Г. Панчак, В.В. Полтавець та інші науковці. Стосовно ж правил призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, закріплених у ч. 1 ст. 69² КК України, то ця норма на час написання статті існує у кримінальному законі лише протягом двох місяців, а тому ще не досліджувалася.

Виклад основного матеріалу.

Щодо назви ст. 69² КК України. Назва цієї статті не є бездоганною, адже не можна призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено кримінальним законом. Річ у тім, що наскільки би правозастосувач не бажав пом'якшити покарання, він однаково не може вийти за мінімальні межі, встановлені для різних видів покарань у Загальній частині КК України. Зрештою, у ч. 1 ст. 69² КК України законодавець наголосив на цьому. Фактично ж у ч. 1 ст. 69² КК України врегульовано підстави призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК України.

Окрім цього, у назві зазначено про «укладання» угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, тобто йдеться про недоконану дію, адже «укладати щось» не означає «укласти щось». Натомість, як впливає з ч. 1 ст. 69² КК України, однією із умов застосування положень цієї статті є саме укладення угоди про визнання винуватості, у якій, власне, сторони і можуть узгодити застосування цієї норми.

Правова природа. Немає жодного сумніву, що у ч. 1 ст. 69² КК України закріплено нову спеціальну засаду призначення покарання. Це поняття у кримінальному законі не вжито, натомість воно розроблене у теорії кримінального права. На думку О.О. Дудорова, спеціальними засадами призначення покарання є правила, що «доповнюють (розвивають) загальні засади призначення покарання, застосовуються в сукупності з останніми і при цьому покликані забезпечувати індивідуалізацію покарання залежно від специфіки злочинної або посткримінальної поведінки чи особливостей особи винного» [1, с. 122]. Натомість В.В. Полтавець зазначила, що «під спеціальними засадами призначення покарання слід розуміти передбачені в кримінальному законі правила призначення покарання, обов'язкові для індивідуалізації покарання винному з урахуванням специфіки вчиненого злочину або особливостей суб'єкта злочину» [2, с. 191]. Кожне із наведених визначень відображає певні істотні ознаки спеціальних засад призначення покарання, хоча і невичерпно ха-

рактизує це правове явище. Метою цієї статті не є розробка визначення та характеристика ознак спеціальних засад призначення покарання, проте не можна оминати увагою їхню сутність. Сутність спеціальних засад призначення покарання полягає у тому, що вони є винятками із загальних засад призначення покарання або навпаки доповнюють (розширюють) їхній зміст. Наприклад, положення ст. 69 КК України є винятками з першої загальної засади призначення покарання (п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України), оскільки за певних умов встановлюють можливість призначення такого покарання, яке перебуває поза межами санкції; водночас положення ч. 5 ст. 68 КК України доповнюють загальні засади призначення покарання, оскільки суд зобов'язаний, призначаючи покарання співучасникам кримінального правопорушення, врахувати характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення. Зважаючи на це, є підстави положення ч. 1 ст. 69² КК України також вважати спеціальною засадою призначення покарання, адже, спираючись на них, суд може призначити покарання, що виходить за нижню межу, передбачену санкцією.

Співвідношення з іншими спеціальними засадами призначення покарання. Характеристика положень ч. 1 ст. 69² КК України лише як спеціальної засади призначення була б неповною, адже для повноти її оцінки потрібно також проаналізувати і співвідношення цієї спеціальної засади призначення покарання з іншими нормами, що врегульовують призначення покарання. Варто відзначити, що вона має спільні риси з такими спеціальними засадами, як: призначення покарання на підставі угоди про примирення або про визнання винуватості (ч. 5 ст. 65 КК України) та призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України).

Передбачена ч. 1 ст. 69² КК України спеціальна засада призначення покарання фактично є спеціальною нормою щодо призначення покарання на підставі угоди про примирення або про визнання винуватості (ч. 5 ст. 65 КК України). Це зумовлено тим, що ч. 1 ст. 69² КК України може застосовуватися лише у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, натомість у ч. 5 ст. 65 КК України не встановлено категорій кримінальних проваджень, у яких може призначатися покарання на підставі угод, а тому потрібно керуватися положеннями ч.ч. 3 та 4 ст. 469 КПК України, у яких визначено ці категорії проваджень.

Стосовно ж співвідношення з іншою спеціальною засадою – призначенням більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України), то визначити його складніше, ніж співвідношення з ч. 5 ст. 65 КК України. На перший погляд, ст. 69 КК України та ч. 1 ст. 69² КК України співвідносяться як загальна та спеціальна норми. Можна дійти такого висновку, якщо проаналізувати їхні назви, адже у назві ст. 69 КК України зазначено лише про призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, натомість у назві ст. 69² КК України, окрім вказівки на призначення більш м'якого покарання, зазначено також і про укладення угоди та про категорії кримінальних проваджень, у яких цю статтю може бути застосовано, тобто одразу зрозуміло, що йдеться про додаткові умови застосування ст. 69² КК України, а тому вона є спеціальною щодо ст. 69 КК України, у якій таких умов законодавець не передбачив. Але такий висновок є недостатньо переконливим, адже ґрунтується фактично на тому, що у назвах обох статей зазначено про «призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом», а це вказує на їхню спільну правову природу. Якщо проаналізувати спеціальні засади призначення покарання, то можна пересвідчитися, що значна частина цих засад спрямована на пом'якшення покарання, зокрема, призначення покарання обмежено осудній особі (ч. 2 ст. 20 КК України), призначення покарання за вчинення злочину під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 3 ст. 43 КК України), призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення (ч.ч. 1–5 ст. 68 КК України), призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69¹ КК України).

Однак, якщо детально проаналізувати положення обох статей, можна дійти висновку, що ст. 69 КК України та ст. 69² КК України утворили колізію. Важливо звернути увагу, що у ч. 1 ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» зазначено, що колізією норм права є протиріччя або невідповідність між нормами права у нормативно-правових актах, що регулюють одні й ті самі суспільні відносини. З цього визначення випливає, що колізія може виникнути між нормами щонайменше двох нормативно-правових актів. Можливо, законодавець керується тим, що колізія у межах одного нормативно-правового акта не може виникнути, оскільки під час його розробки ймовірні суперечності були б неодмінно виявлені та усунуті, а тому кожен нормативно-правовий акт є внутрішньо узгодженою системою. Водночас потрібно враховувати, що нормативно-правовий акт може залишатися чинним протягом багатьох років або ж навіть десятиліть, а тому законодавець вносить до нього численні зміни, які подекуди можуть призвести до протиріч між різними нормами одного нормативно-правового акта. Тому в межах цієї розвідки допустимо називати протиріччя між різними нормами кримінального закону саме колізіями.

Згідно з ч. 1 ст. 69 КК України призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, як спеціальна засада призначення покарання не застосовується у разі засудження особи, зокрема, за корупційне кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією. Натомість положення ч. 1 ст. 69² КК України є підставою для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, якраз у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Важливим фактором є те, що у ст. 69 КК України немає жодної згадки про ст. 69² КК України, а тому заборона призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у справах про корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, є абсолютною і з неї немає винятків. Отже, одне й те ж саме питання у двох різних статтях кримінального закону врегульоване по-різному. Важливо звернути увагу, що йдеться не про ті випадки, коли одна норма деталізує або встановлює винятки з іншої норми, а – про те, що одна норма прямо суперечить іншій, саме тому розглянуту ситуацію потрібно оцінювати як колізію.

Як наслідок, постає ще одне питання: яку із двох спеціальних засад призначення покарання застосовувати у разі призначення покарання особі, яка вчинила корупційне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією? У ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» законодавець закріпив способи подолання колізій норм права, проте усі вони стосуються тих ситуацій, коли колізія виникає між положеннями щонайменше двох нормативно-правових актів. Стосовно ж ситуації з кримінальним законом, у тих провадженнях про корупційні кримінальні правопорушення або кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, у яких згідно з ч. 1 ст. 69² КК України є підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, застосовуватися повинна саме ця спеціальна засада призначення покарання, адже вона є більш сприятливою для винного.

Умови застосування положень ч. 1 ст. 69² КК України. Більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, згідно з ч. 1 ст. 69² КК України може бути призначене за сукупності низки обов'язкових умов, а саме:

1) *вчинення корупційного кримінального правопорушення або кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією.* Покарання призначається особі, яку суд визнає винною у вчиненні саме такого кримінального правопорушення, а у разі вчинення інших кримінальних проваджень ця спеціальна засада призначення покарання не застосовується;

2) *укладення угоди про визнання винуватості.* Процесуальною формою застосування цієї спеціальної засади призначення покарання є укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим;

3) *узгодження в угоді про визнання винуватості призначення покарання на підставі ч. 1 ст. 69² КК України.* Варто відзначити, що факт укладення такої угоди ще не свідчить про застосування положень ч. 1 ст. 69² КК України, адже сторони угоди повинні узгодити призначення покарання на підставі цієї спеціальної засади призначення покарання та визначити у тексті угоди його розмір. Сторони угоди не зобов'язані, а навпаки – мають право узгодити покарання у такий спосіб. Самого лише виконання передбачених у ч. 1 ст. 69² КК України вимог ще не достатньо для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. У цій частині аналізована спеціальна засада схожа на іншу – призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України), оскільки виконання перелічених у цій статті умов ще не гарантує призначення такого покарання, адже суд повинен дійти внутрішнього переконання, що з урахуванням обставин конкретної справи винному не можна призначити покарання в межах санкції;

4) *призначення узгодженого покарання судом.* Проаналізувавши формулювання ч. 1 ст. 69² КК України, можна дійти висновку, що призначення узгодженого покарання є не обов'язком суду, а – його дискреційним повноваженням. Такий підхід законодавця є закономірним, адже роль суду не зводиться лише до формального затвердження угоди та призначення узгодженого покарання. Згідно ч. 7 ст. 474 КПК України суд перевіряє угоду на відповідність вимогам КПК України та/або закону та може відмовити у її затвердженні з підстав, визначених у цій же частині ст. 474 КПК України. Враховуючи широке законодавче формулювання підстав для відмови в затвердженні угоди, вони охоплюють також і ті випадки, коли суд вважатиме узгоджене сторонами покарання невідповідним через його м'якість особі винного, ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а також іншим обставинам кримінального провадження;

5) *виконання вимог п. 2 або п. 2¹ ч. 4 ст. 469 КПК України.* Ця умова є єдиною визначальною з-поміж усіх умов, адже відображає правову природу цієї спеціальної засади призначення покарання. Кожна спеціальна засада призначення покарання забезпечує врегулювання певних ситуацій, що виникають під час призначення покарання, але які є не загальним правилом, а радше – винятком із нього. Такі ситуації не можуть бути вирішені із врахуванням лише загальних засад

призначення покарання, а тому законодавець забезпечив окреме їхнє врегулювання за допомогою спеціальних засад призначення покарання.

Згідно п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК України такою вимогою є викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи (осіб) у вчиненні будь-якого корупційного кримінального правопорушення чи кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією, якщо інформація щодо вчинення такою особою (особами) кримінального правопорушення буде підтверджена доказами, і за умови повного або часткового (з урахуванням характеру та ступеня участі особи у вчиненні злочину) відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо такі збитки або шкода були завдані). Ця вимога поширюється на корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією. Варто зауважити, що можливість укладення угод не залежить від ступеня тяжкості цих кримінальних правопорушень.

Альтернативною вимогою згідно п. 2¹ ч. 4 ст. 469 КПК України є відсутність ознак вчинення кримінального правопорушення у співучасті, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, і повне відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо таких збитків або шкоди було завдано). Ця вимога стосується корупційних кримінальних проступків, нетяжких або тяжких корупційних злочинів, а також кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

У контексті першої із зазначених вимог правову природу закріпленої у ч. 1 ст. 69² КК України спеціальної засади призначення покарання можна розуміти як стимулювання підозрюваного або обвинуваченого до співпраці з органом досудового розслідування та відшкодування завданого збитку або заподіяної шкоди, якщо їх було завдано. Викриття іншої особи або інших осіб, можна вважати вагомим фактором, адже, як можна зрозуміти, орган досудового розслідування без допомоги підозрюваного або обвинуваченого не зміг би притягнути таку особу до кримінальної відповідальності. Якщо до цього додати повне відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди, то дійсно можна стверджувати, що винний заслуговує на певні поступки у призначенні йому покарання.

Водночас залишається відкритим питання про межі таких поступок. За інших рівних умов, якщо б йшлося про кримінальне правопорушення іншої категорії, наприклад, проти власності, така співпраця винного з органом досудового розслідування була б оцінена як активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 66 КК України) та за умови добровільного відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди, якщо їх було завдано або заподіяно, і виконання інших передбачених законом умов, суд призначив би винному покарання за правилами ст. 69¹ КК України. Тут варто підкреслити, що ці правила не є настільки пільговими для винного, як правила, передбачені у ч. 1 ст. 69² КК України, бо не дозволяють вийти за мінімальну межу санкції. А тому, якщо йдеться про ч. 1 ст. 69² КК України, то тут законодавець є непослідовним у м'якості свого ставлення до осіб, які вчинили корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Важливо зауважити, що законодавець також допускає можливість часткового (з урахуванням характеру та ступеня участі особи у вчиненні злочину) відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди. Такий підхід викликає застереження, адже, по-перше, відсутні чіткі критерії визначення частки відшкодування для кожного з підозрюваних або обвинувачених, а, по-друге, є ризик визначення занадто малої частки відшкодування сторонами угоди, проте яка буде врахована як достатня умова укладення угоди та застосування положень ч. 1 ст. 69² КК України. У цьому контексті важлива роль покладається на суд, який, затверджуючи угоду, повинен пересвідчитися, що її сторони добросовісно визначили частку відшкодування.

У контексті другої із зазначених вимог (п. 2¹ ч. 4 ст. 469 КПК України) пояснити правову природу цієї спеціальної засади призначення покарання значно складніше, а часом і зовсім неможливо. У разі, якщо підозрюваний або обвинувачений завдав збитки або заподіяв шкоду, тоді закріплена у ч. 1 ст. 69² КК України норма фактично так само стимулює винного до їхнього відшкодування. Водночас варто зауважити, що згідно п. 2 ч. 1 ст. 66 КК України добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди є обставиною, що пом'якшує покарання, окрім цього, є однією з умов призначення покарання за правилами ст. 69¹ КК України. Але у ч. 1 ст. 69² законодавець фактично передбачив ще один варіант: ця обставина зумовлює призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. По-перше, навряд чи правильно, що одна і та ж сама обставина у різних ситуаціях може мати різне кримінально-правове значення – від просто лише обставини, що пом'якшує покарання, аж до обставини, що зумовлює призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. По-друге, немає підстав визнавати цю обставину настільки вагомою, що зумовлює потребу у призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Натомість інша частина цієї вимоги, яка стосується відсутності ознак вчинення кримінального правопорушення у співучасті, є доволі спірною. Не можна той факт, що винний вчинив кримінальне правопорушення одноосібно, вважати його заслугою, яка свідчить про потребу призначення йому більш м'якого покарання. Йдеться про диференціацію кримінальної відповідальності: кримінальні правопорушення, вчинені у співучасті, є більш суспільно небезпечними, аніж вчинені одноосібно, а тому і відповідальність за них встановлено суворішу. Тобто, якщо винний вчинив кримінальне правопорушення одноосібно, він повинен підлягати меншій суворій відповідальності, ніж якщо б він вчинив це саме кримінальне правопорушення, але вже у співучасті. Але тут не може йтися про пом'якшення покарання, бо вчинення кримінального правопорушення одноосібно не може перетворюватися у обставину, що ставить винного у привілейоване становище.

Варто зауважити, що далеко не кожному кримінальному провадженні про корупційні кримінальні правопорушення встановлюються факти завдання збитків або заподіяння шкоди. Цей висновок можна обґрунтувати даними розділів 1, 2 Звіту судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2023 рік, які наведені у таблиці. Стосовно ж кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, то потерпілих і фактів заподіяння шкоди у кримінальних провадженнях цієї категорії не встановлено [3].

Стаття КК України ¹	Кількість розглянутих судами проваджень	Кількість засуджених осіб	Кількість потерпілих	Заподіяна моральна та матеріальна шкода, грн
354	22	16	1 фізична особа, 2 юридичні особи	739796
368	400	127	2 фізичні особи, 1 юридична особа	49610
369	1504	1412	2 фізичні особи	36804
369 ²	221	173	3 фізичні особи	113313

У цьому контексті виникає цікава ситуація, коли внаслідок вчинення корупційного кримінального правопорушення не завдано збитків та не заподіяно шкоди, і з урахуванням того, що воно було вчинене не у співучасті, винному на підставі ст. 69² КК України може бути призначено більш м'яке покарання, ніж передбачено законом. Тут логічно постає питання: за що винний отримав право на призначення покарання на підставі ст. 69² КК України? Тут не йдеться про якісь його характеристики або посткримінальну поведінку, що б настільки знижували ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. Фактично єдиною дією винного, яка має кримінально-правове значення, є згода на укладення угоди та беззастережне визнання своєї винуватості, зафіксоване в угоді. Загалом сторони угоди можуть узгодити також покладення на засудженого певних обов'язків, проте, по-перше, це врегульовано не кримінальним законом, а – у КПК України; по-друге, покладення таких обов'язків не є поширеним у судовій практиці.

Питання пеналізації. Протягом майже десятиліття законодавець дотримувався курсу на посилення кримінальної відповідальності спершу за корупційні кримінальні правопорушення, а пізніше також і за кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією. Здійснювалося це насамперед через внесення змін у санкції статей Особливої частини КК України у такі способи: доповнення санкцій більш суворими видами основних покарань, виключення менш суворих видів основних покарань, підвищення мінімальних та максимальних меж покарань, доповнення санкцій додатковими обов'язковими покараннями та підвищення їхніх мінімальних та максимальних меж.

У цьому контексті положення ч. 1 ст. 69² КК України є такими, що суперечать традиційним підходам до кримінально-правової політики у сфері пеналізації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, адже без будь-яких особливих умов дозволяють виходити за встановлені санкцією межі. Окрім цього, законодавець не обмежив, наскільки м'якшим може бути призначене покарання порівняно з тими рамками, що встановлені у санкції, окрім лише вказівки на межі, встановлені у Загальній частині КК України для відповідного виду покарання. Тому, наприклад, за особливо тяжкий корупційний злочин може бути призначене покарання у виді позбавлення волі строком на 1 або 2 роки, що відповідає нетяжкому злочину. Тому положення ч. 1 ст. 69² КК України, по-перше,

¹ Для аналізу обрано категорії кримінальних проваджень саме за цими статтями, оскільки вони є яскравим прикладом того, що у цих кримінальних провадженнях здебільшого відсутні потерпілі та не встановлено фактів завдання збитків або заподіяння шкоди. Водночас такий висновок не можна поширити на усі корупційні кримінальні правопорушення, адже, наприклад, у кримінальних провадженнях за ст. 364 КК України, розглянутих у 2023 році, встановлено сукупно 7 потерпілих та 3871195 грн. заподіяної моральної та матеріальної шкоди.

суперечать підходам до пеналізації зазначених кримінальних правопорушень, а, по-друге, фактично нівелюють її, оскільки дозволяють відступити від санкції, не встановлюючи меж пом'якшення покарання.

Висновки. За результатами проведеного у статті дослідження можна сформулювати такі висновки:

1) правила призначення покарання, закріплені у ч. 1 ст. 69² КК України, є спеціальною засадою призначення покарання;

2) у певних випадках положення ч. 1 ст. 69² КК України можуть бути застосовані за відсутності будь-яких умов, які б дозволяли обґрунтувати істотне зниження ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та зумовлювали необхідність у призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією;

3) положення ч. 1 ст. 69² КК України суперечать та нівелюють усталені підходи до кримінально-правової політики у сфері пеналізації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О.О. Спеціальні засади призначення покарання. *Слово Національної школи суддів України*. 2012. № 1 (1). С. 121–135.
2. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України: монографія; Міністерство внутрішніх справ, Луганська академія внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. 240 с.
3. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2023 рік. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-k_4_2023_2.xls (дата звернення: 07.01.2025).